

Кучерявий О. Г.,

доктор педагогічних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу теорії і практики педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

<https://orcid.org/0000-0001-5469-0949>

СТРАТЕГІЧНІ ЦІЛІ ВИКЛАДАННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Стратегічні цілі викладання предметів психолого-педагогічного циклу у ЗВО є похідними від потреб актуалізованого процесу на рівні системи у якісному функціонуванні на двох рівнях – соціальному й особистісному (особистість викладача; особистість майбутнього фахівця).

На соціальному рівні чільне місце займають розраховані на перспективу відповідні стратегічні цілі у національно-потребнісному вимірі:

Сприяння оздоровлюючій психопедагогізації суспільства, його консолідації й проактивності у боротьбі за свободу і незалежність й повоєнному відродженню України, її європейському поступу.

Досягнення максимально можливих рівнів ефективності культивування в системі вищої освіти ідей:

а) пріоритетності реалізації її національно-культурної парадигми на основі психолого-педагогічного супроводу цього процесу; б) створення цілісно-розвивального особистість студента психопедагогізованого освітнього середовища; в) гармонізації політики цифровізації й психопедагогізації освітнього простору.

До основних стратегічних цілей системи вдосконалення викладання психолого-педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти у регіонально-потребнісному вимірі відносяться такі:

1. Забезпечення довершеності психолого-педагогічної підтримки особливого розвитку регіону – духовно-культурного, економічного, соціального та ін. – у аспекті продуктивності його внеску у відновлення країни у повоєнний період.

2. Підвищення позитивної результативності впливу кар'єрних консультантів – психологів і педагогів – на управління становленням кар'єри фахівців у регіоні.

Формування регіонального банку науково вивірених засобів психолого-педагогічного супроводу суспільно значущих різновидів діяльності закладів вищої освіти, розвитку їх партнерства на конкретно-територіальному й інших рівнях.

4. Збільшення ціннісно-змістового потенціалу системи освіти дорослих регіону для популяризації в ньому психологічних і педагогічних знань.

5. Надання мешканцям регіону психолого-педагогічної допомоги в питаннях подолання тривоги і стресу як супутників особистості під час війни.

Стрижневою детермінантою руху шуканої системи в особистісному вимірі є потреба в її функціонуванні на основі такого психологічного механізму, як єдність професійної свідомості й самосвідомості особистості майбутнього фахівця. Вона й породжує цілі забезпечення цілісного розвитку студентів на різних рівнях – інституційному (заклад вищої освіти), кафедральному й особистісному (особистість викладача; особистість здобувача освіти). У цьому сенсі до головних цілей закладу вищої освіти необхідно віднести такі: 1) наповнення нової концепції (цільової програми) перспективного розвитку закладу психолого-педагогічними цінностями-цілями цілісно-розвивальної особистість студента спрямованості; 2) делегування

кафедрам психолого-педагогічної спрямованості повноважень щодо оновлення змісту психолого-педагогічної підготовки адекватно поставленим цілям та існуючим викликам країни як наслідкам війни; 3) вироблення і затвердження вченою радою ЗВО психолого-педагогічної тактики досягнення нових стратегічних цілей. Крім мети оновлення змісту психолого педагогічної освіти за культуропанівним, гуманістично-психопедагогічним, цілісно-розвивальним, валеологічно-захисним, системноцифровим та євроінтеграційним напрямками, перед кафедрою стоять ще такі основні цілі: 1) активізувати інноваційний пошук викладачів у всіх аспектах підвищення якості управління навчально-пізнавальною діяльністю майбутніх фахівців з акцентом на її перетворення в саморозвивальну; 2) удосконалити технології й методики викладання предметів психолого-педагогічного циклу з урахуванням: а) його оновленого змісту; б) особливостей змісту на різних рівнях підготовки: загальнопрофесійному, професійному і вузькопрофесійному; в) професійних інтересів студентів; 3) стимулювати активність викладачів у саморуху до вершин професійної зрілості й інноваційній діяльності.

Однак провідним організатором освітнього процесу є викладач, цілі якого знаходяться у відповідності достатньо великої сукупності потреб: головних та їм підпорядкованих. А, отже, слід вести мову про його головні цілі, які конкретизуються у більш конкретних цілях, що утворюють ціле «дерево» цілей. Покажемо це тільки на одному прикладі.

У цілісній сукупності стратегічних цілей викладача предметів психолого-педагогічного циклу в особистісному вимірі центральне місце займає мета сформулювати у здобувачів вищої освіти на основі вже наявних у них завдяки педагогу мотивів роботи над собою досвід цілісного саморозвитку – особистісного, професійного і професійно-культурного. Її досягнення вимагає реалізації таких головних проміжних цілей першого рівня конкретизації: 1) навчити студентів проєктувати цілі й завдання власного цілісного саморозвитку, розраховані на близьку і далеку перспективу; 2) сформулювати у майбутніх фахівців самоцінні спеціальні психологічні й педагогічні знання щодо досягнення довгострокових, середньострокових і короткострокових цілей особистісно-професійного і професійно-культурного саморозвитку засобами самоосвіти і самовиховання; 3) занурити студентів у практику самоорганізації саморозвивального процесу.

Зазначені цілі вимагають подальшої декомпозиції: розбиття на складові – цілі другого рівня, без досягнення яких залишаються тільки задекларованими цілі більш високих рангів. Так, щоб навчити потенційних суб'єктів роботи над собою цілепокладання у цій сфері, є прямий сенс поставити спочатку такі педагогічні цілі: 1) «озброїти» кожного з них добре відомою методикою формулювання чітких цілей – системою SMART (у цій аббревіатурі зашифровані критерії правильно поставленої мети: конкретність, вимірність, досяжність, релевантність, обмеженість у часі; 2) забезпечити проєкцію знань студентами системи SMART на процес розроблення ними цільових особистих програм цілісного саморозвитку.

Отримання студентами спеціальних психолого-педагогічних знань щодо здійснення всіх етапів цілісного саморозвитку вимагає від викладача постановки і досягнення також цілей другого рівня конкретизації: 1) озброїти здобувачів вищої освіти яскравими еталонними моделями цінностей змісту поетапного здійснення цілісно-саморозвивального процесу з усіма його системними характеристиками; 2) розкрити перед майбутніми фахівцями на основі опорних сигналів основи психології й педагогіки професійної самоосвіти й самовиховання як засобів особистісно-професійного і професійно-культурного саморозвитку; 3) створити умови для

самодобування ними окремих знань методики саморозвивальної роботи над собою. Як мета - занурення суб'єктів особистісно-професійного саморозвитку у практику роботи над собою – має також бути конкретизована викладачем залежно від знання актуального розвитку кожного з них, зони найближчого розвитку, готовності до здійснення саморозвивальної роботи.

Щодо довгострокових, середньострокових і короткострокових цільових програм (завдань-самозобов'язань) цілісного саморозвитку студентів, то всі вони закономірно мають різнитися між собою: а) відомо, що актуальний розвиток особистості обумовлений її неповторним вітально-аксіологічним потенціалом; б) неоднаковими є й рівні усвідомлення здобувачами освіти відповідності реального образу професійного «Я» ідеальному (еталонному); в) різняться й їх знання у сферах психології й педагогіки особистісно-професійного саморозвитку та ін. Проте важливо, щоб реалізація цих різнорівневих програм сприяла появі новоутворень у всіх сферах особистості студента – мотиваційній, когнітивній, афективній й соціально-психологічній.

Таким чином, «дерево» цілей функціонування системи вдосконалення викладання психолого-педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти поділяється на дві групи: 1) системно значущі у національно-потребнісному і регіонально-потребнісному вимірах; 1) системно значущі в особистісному вимірі.

Цілі особистісного плану пронизують всі компоненти системи на різних рівнях її функціонування і є похідними від складників стратегічної потреби в цілісному розвитку особистості майбутнього фахівця. Сформульовані на різних рівнях конкретизації, разом вони утворюють особливе «дерево» цілей, яке і визначає особистісно-й професійно-розвивальну траєкторію підвищення якості функціонування відповідної системи.

Лавріненко О.А.

доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник відділу теорії і
практики педагогічної освіти Інституту
педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ В УМОВАХ ВІЙНИ Й ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Комплексний аналіз розвитку педагогічної освіти в обрисах викликів, що стоять перед важливою галуззю в післявоєнній розбудові України дозволяє звернути увагу на основні положення, які мають стати стрижневими у педагогічних дослідженнях науковців, педагогів-практиків, усіх тих, хто опікується проблемами психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогічних працівників. Такі дослідження мають бути спрямовані на процес формування національно-культурної ідентичності, практичного спрямування з метою забезпечення організаційно-педагогічних умов становлення ідентифікації особистості, усвідомлення особистістю своєї належності до власного етносу, культури, прийняття себе частиною нації, усвідомлення себе громадянином своєї держави, а також відчуття патріотизму, національної гідності за свій народ, свою націю та культуру.

Для науковців, структурних підрозділів НАПН України пріоритетними, за твердженням О. Матвієнко, мають стати такі напрями наукових розробок: